

to Košutića, Mačeka i Predavca trebali bi sjediti uz Radićevo koljeno Kežman, Preka, Kraljić, Banković i drugi.¹²²

Onako kako se se Kežmanov slučaj iznenada pojavio na stranicama onodobnih novina tako je ubrzo i nestao, kao da se nije ništa dogodilo.

Uskoro nakon atentata na S. Radića i zastupnike HSS-a u Narodnoj skupštini Kraljevine SHS, u lipnju 1928., dr. Kežman napušta Hrvatsku i odlazi u političku emigraciju u kojoj surađuje sa širokim spektrom političkih protivnika jugoslavenske državne zajednice u rasponu od ekstremne ljevice (komunisti) do desnice, tj. ustaškog pokreta dr. Ante Pavelića.

Dr. Kežman se nije nikada vratio u domovinu.

Zlatko Matijević:

Stjepan Radić's Sympathiser from the Esplanade Hotel

A Contribution to a Political Biography
of the Reverend Dr. Ljudevit Kežman (1927-28)

The Catholic priest and politician Dr. Ljudevit (Luj) Kežman was a secretary of the main committee of the Croatian Peasant Party (CPP) between 1919 and 1927. Although he was considered to be one of the closest associates of Stjepan Radić, president of CPP, it was him who — in the second half of 1927 — opposed certain moves made by the party leadership. Scarce and sometimes vague information in various party's and non-party's newspapers (in the main centres of the then Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, i.e. the cities of Zagreb, Belgrade, Ljubljana and Sarajevo) suggests that Dr. Kežman, together with certain party's sympathisers, attempted to influence Stjepan Radić to make certain essential political changes in the leadership of the CPP. Although the then newspaper stories were most sensational, the dispute was solved in only several days, but the public never learned about the true reasons behind it. Still, behind the political scenes, it was noted that Radić — for the first time in his years-long political career — somewhat yielded to the demands of the malcontents within his party. After the assassination and the tragic death of Stjepan Radić's (1928) Dr. Kežman left his homeland and continued with his political activities throughout Europe. He associated himself with various emigrant groups, ranging from the extreme left (communists) to the Ustaša Movement of Dr. Ante Pavelić.

¹²² Isto.

Sudbina znanstvene knjižnice dr. Ive Pilara

Ivica ZVONAR

Odsjek za povijesne znanosti HAZU, Zagreb

UDK 027.1(497.5 Zagreb)"193"

Izvorni znanstveni rad (primljeno 22. svibnja 2007.)

Dr. Ivo Pilar je svoju znanstvenu knjižnicu oporučno ostavio Hrvatskoj (tada Jugoslavenskoj) akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Tijekom 1934. njegova je kućna knjižnica s 415 svezaka stigla u Akademiju, ali zbog niza poteškoća (materijalnih, tehničkih i personalnih) nije bila na primjeren način obrađena. Zbog nedostatka dokumenata danas je nemoguće u cjelini rekonstruirati donaciju, a prema trenutno dostupnim podacima može se zaključiti da je samo dio knjige iz Pilarove ostavštine ušao u fond Akademijine knjižnice.

Posljednja želja dr. Ive Pilara

Hrvatski znanstvenik, odvjetnik, političar i publicist dr. Ivo Pilar (1874. — 1933.)¹ ostavio je iza sebe dvije oporuke. Prvu je sastavio u Tuzli 28. prosinca 1918., a drugu u Zagrebu 15. kolovoza 1928. godine. Zagrebačku je oporuku 15. siječnja 1933. nadopunio u korist svoga zeta dr. Tome Jančikovića, istaknutoga člana Hrvatske seljačke stranke. Zagrebačka oporuka je temeljem zapisnika od 23. listopada 1933. proglašena u ostavinskom spisu O. 84/1933. na Okružnom sudu u Zagrebu 28. listopada 1933. godine.

Dio svojih dobara odlučio je Ivo Pilar oporučno ostaviti i Hrvatskoj (tada Jugoslavenskoj) akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.² Tako je u oporuci iz 1918. odlučio Akademiji ostaviti »iznos od hiljadu kruna« te svoju kućnu knjižnicu, ukoliko je ne bi htjeli primiti njegovi sinovi Vlado i Branko.³ Također, odlučio je i da se »literarna ostavština« njegova oca Gjura preda Akademiji, kao i njegova, »ako ju akademija bude htjela primiti.«⁴ U protivnom ostaje njegovim sinovima na čuvanje. U

¹ O životu i radu dr. I. Pilara vidi: Srećko LIPOVČAN, »Dr. Ivo Pilar (1874.-1933.): Život i djelo (Nacrtno)«, *Pilar: časopis za društvene i humanističke studije*, Zagreb, I(2006.), br. 1, 11-19; ISTI, »Životopis Ive Pilara; Bibliografija radova Ive Pilara; Literatura o Ivi Pilaru: (izbor)«, *Godišnjak Pilar. Prinosi za proučavanje života i djela dra. Ive Pilara*, Zagreb, 1/2001., 269-281.

² Na poticaju za ovo istraživanje zahvaljujem dr. sc. Zlatku Matijeviću.

³ »Dvije oporuke Ive Pilara«, *Pilar*, I(2006.) br. 1, 141.

⁴ *Isto*, 142. Na »skupnoj sjednici« Akademije održanoj 24. srpnja 1920. primljena je ponuda »dra. Ive Pilara, da se križevna ostava njegova oca dra. Đure Pilara pohrani u Akademiji«. Usp. »Skupne sjednice. Dne 24. julija 1920.«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1920.*, Zagreb, sv.

oporuci iz 1928. Pilar je preciznije odredio raspolaganje svojom kućnom knjižnicom nakon smrti. Svoju »znanstvenu biblioteku« ostavlja Akademiji, »beletrističku biblioteku« sinu Branku, a »juristička biblioteka« pripala je njegovome zetu Tomi Jančikoviću.⁵

Izvršenje Pilarove oporuke u odnosu prema Akademiji

Nakon smrti dr. Ive Pilara u rujnu 1933. i provedene ostavinske rasprave, Akademija je u studenom 1933. stupila u kontakt s njegovim sinom Brankom⁶ i zagrebačkim odvjetnikom dr. Josipom Viznerom, kako bi dobila na uvid prijepis legalizirane oporuke.⁷ Godine 1934. je Pilarova kućna knjižnica s djelima znanstvenog sadržaja stigla u Akademiju. Naime, Akademija je koncem ožujka 1934. uputila »obznanu« u novine o poklonu knjiga njezinoj knjižnici od strane pok. dr. I. Pilara. U kratkoj obavijesti za tisak navodi se da je I. Pilar ostavio JAZU »sve svoje naučne knjige«, pa je Akademijina knjižnica tako dobila »iz pokojnikove baštine preko 400 svezaka«.⁸

U *Ljetopisima JAZU* se nalazi potvrda da je Pilarova knjižnica predana Knjižnici Akademije. Tako u izvještaju Akademijinog književnog tajnika dr. Dragutina Boranića u *Ljetopisu* za 1933./34. godinu stoji da je Knjižnica razmjenom, kupnjom i darovima uvećela svoj fond. U tom smislu on piše: »Od osobitih darovalaca spominjemo s osobitom zahvalnošću pokojnog advokata dra. Ivu Pilara, koji je ostavio Akademiji svoju naučnu biblioteku, svega 415 svezaka [...]«.⁹ Potvrdu da je Pilarova knjižnica bila predana Akademiji nalazimo i u *Ljetopisu* za godinu 1949./50., gdje je tadašnji ravnatelj dr. Josip Badalić 1949. u govoru prigodom svečanog otvorenja preuređene Akademijine knjižnice među darovanim privatnim knjižnicama Akademiji spomenuo i onu dr. Ive Pilara.¹⁰

ključ za rekonstrukciju dijela Pilarove ostavštine Knjižnici Akademije nalazi se u *Ljetopisu JAZU* za 1934./35., gdje su u izvještaju o prinovama u fondu Knjižnice tijekom 1934. u skupini »Pokloni« spomenute unutar abecednog popisa darova i publikacije koje je dr. Ivo Pilar oporučno poklonio Akademiji.¹¹ U tom su popisu, koji

35(1921.), 28. »Rukopisna ostava« Gj. Pilara je i bila predana Arhivu Akademije koncem 1920., a predao ju je dr. Ivo Pilar. Usp. »Izveštaj književnoga tajnika dra. Đure Körblera«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1921., sv. 36(1922.), 85.

⁵ »Dvije oporuke Ive Pilara«, *Pilar*, I(2006.) br. 1., 143-144.

⁶ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: AHAZU), br. 1299 (od 19. 11. 1933.) iz 1933. godine. Akademija traži »ovjerovljeni prepis oporuke« pok. dr. I. Pilara kako bi Uprava na svojoj sjednici mogla odlučiti o prihvatu knjiga iz njegove ostavštine.

⁷ AHAZU, br. 1311. (od 23. 11. 1933.). Nažalost, dokument br. 1272 (od 11. 11. 1933.) kojim se traži dostava Pilarove oporuke je nedostupan (nestao, izgubljen?) u Arhivu HAZU.

⁸ AHAZU, br. 333 (od 30. 03. 1934.). Koliko sam uspio utvrditi, zagrebačke novine *Obzor* i *Jutarnji list* nisu u razdoblju od 30. ožujka do 16. travnja 1934. na svojim stranicama objavile vijest o tome da je Pilarova ostavština stigla u Knjižnicu JAZU.

⁹ »Izveštaj književnog tajnika dra. Dragutina Boranića«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1933/34., sv. 47(1935.), 103.

¹⁰ [Josip BADALIĆ], »Svečano otvaranje preuređene knjižnice Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godine 1949-1950., knj. 56(1952.), 219.

¹¹ »Biblioteka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Pokloni«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1934/35., sv. 48(1936.), 280-315.

objavljujemo u rubrici BIBLIOGRAFIJA, navedena samo 123 naslova Pilarove donacije. Zato se postavlja pitanje: što je s ostalim knjigama?

U pokušaju da se rekonstruira Pilarova knjižna ostavština Akademiji, postavlja se također pitanje jesu li sve darovane knjige bile isključivo vlasništvo Ive Pilara ili je možda nešto pripadalo i njegovu ocu Gjuri? Također, u popisu poklona pristiglih tijekom 1934., osim knjiga za koje je izričito navedeno da su poklon dr. Ive Pilara, nalaze se i neke koje bi po svojoj tematici ulazile u područje interesa njegova oca. Posebice je to slučaj kada se radi o više naslova jednoga autora, a samo za jedan naslov je navedeno da je Pilarov poklon.¹² Teško je ustanoviti jesu li možda i drugi naslovi dio njegove ostavštine. O tome se trenutno može samo nagađati. Osim toga, zanimljivo je napomenuti da u *Ljetopisu JAZU* za 1921. među darovima koji su tijekom 1920. pristigli u Akademijinu knjižnicu naveden poklon knjige od strane dr. I. Pilara.¹³ Također, u *Ljetopisu JAZU* za 1932./33. je među poklonima koji su tijekom 1932. pristigli u Akademijinu knjižnicu spomenuta jedna knjiga koju je poklonio I. Pilar.¹⁴ Zato se postavlja pitanje: kako treba te darove tretirati?

Kratkim pregledom dijela naslova navednih u donaciji dr. Ive Pilara naišao sam na mnoštvo poteškoća i pitanja.¹⁵ Primjerice, jedna od knjiga iz Pilarove ostavštine inventarizirana je tek 1995. godine.¹⁶ Zanimljiv primjer je s knjigom BATINIĆ, fra M. V., *Djelovanje franjevaca u Bosni za prvih šest vijekova*, sv. I. — koja po svemu sudeći pripada Pilarovoj donaciji, jer su svesci II. i III. te knjige navedeni u popisu iz 1934., ali nije naveden svezak I., koji je inventariziran u Knjižnici Akademije tek 1994. godine. Neke pak druge knjige imaju samo signaturu, ali nemaju i odgovarajući inventarni broj, kao ni neku drugu karakterističnu oznaku Pilarova vlasništva.¹⁷ Na nekim knjigama su olovkom podvučeni dijelovi teksta, te je mjestimično tintom

¹² Npr. usporedi više naslova R. Kjelléna, Jos. R. Reimera, H. Driesmansa i P. Hoensbroecha.

¹³ »Knjižnica Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. B) na dar.«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1921., sv. 36(1922.), 136-137. Riječ je o djelu koje je dr. I. Pilar objavio pod pseudonimom — JURJIĆ DR., *Svjetski rat i Hrvati*. Zagreb 1915. U popisu darovanih knjiga stoji da je to Pilarov poklon. No, u popisu su navedene još dvije knjige — PILAR I., *Politički zemljopis hrvatskih zemalja*. Sarajevo 1918., i PILAR I., *Secesija, studija o modernoj umjetnosti*. Zagreb 1898. — za koje možemo pretpostaviti da ih je I. Pilar poklonio Akademiji, premda to u popisu darova za 1920. izričito ne piše.

¹⁴ Riječ je o knjizi — MASARYK TH. G., *Die Ideale der Humanität*. Übertragen von Herbatschek. Wien 1902. Usp. »Biblioteka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Pokloni«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1932/33., sv. 46(1934.), 263.

¹⁵ Ovaj je članak napisan na temelju trenutno dostupnog arhivskog gradiva i literature, te analize samo dijela naslova znanstvene knjižnice I. Pilara navedenih u *Ljetopisu JAZU* za 1934/35. Nadam se da će unatoč tome istraživačima njegova djela moći poslužiti kao temelj za nastavak istraživanja. Naime, detaljno sam pregledao ukupno 25 naslova, a vjerojatno će se analizom preostalih 98 naslova prikupiti još poneki zanimljiv podatak vezan za život i djelo dr. I. Pilara. Korisne podatke i prijedloge glede istraživanja Pilarove ostavštine dao mi je Krešimir Belošević, dipl. ing., kojemu ovom prigodom zahvaljujem na suradnji.

¹⁶ Riječ je o knjizi — ANDROVIĆ I., *Das Verhältnis zw. Kroatien u. Ungarn. Wien 1904.* — koja je inventarizirana pod brojem 594.

¹⁷ Npr. poput knjiga: FILIPOVIĆ M., *Ekonomski problemi*. Sarajevo 1923., BJELOVUČIĆ N. Z., *Crvena Hrvatska i Dubrovnik*. Zagreb 1929., BATINIĆ, fra M. V., *Djelovanje franjevaca u Bosni za prvih šest vijekova*, II, III. Zagreb, 1883, 1887., FRIEDRICH F., *Studien über Gobineau. Kritik seiner Bedeutung f. Wissenschaft*. Leipzig 1906., LEVY M., *Die Sephardim in Bosnien. Ein Beitrag zur Geschichte der Juden auf der Balkanhalbinsel*. Sarajevo 1911., ROTKVIĆ Vj., *O moralnom napretku*. Studija. Zagreb 1919. Može

napisana pokoja riječ i datum ili stavljen interpunkcijski znak.¹⁸ No, nije sigurno da je baš I. Pilar to napravio.¹⁹ Također, u nekim knjigama je dio stranica ostao nerazrezan, pa je očito da ih ni vlasnik, kao ni bilo tko drugi, nije u cjelini čitao.²⁰ Dio knjiga ima oznaku koja ukazuje da su bile Pilarovo vlasništvo. Tako se na nekima nalazi datum i potpis dr. Ive Pilara,²¹ a na naslovnici dviju knjiga nalazi se posveta autora dr. Pilaru.²² Jedna knjiga ima »Ex-libris Dr. Ivo Pilar«²³, dok je u nekim knjigama na poledini korica tintom napisano da potječu iz Pilarove ostavštine.²⁴ Knjiga — CARNEGIE A., *Das Evangelium des Reichtums und andere Zeit- und Streitfragen*. Leipzig 1907 — na zadnjoj stranici ima žig »Pisarna Dr. Ive Pilara D. Tuzla Präs 29. VIII. 1907«. Zanimljiva je skupina knjiga koja najčešće na naslovnoj stranici ima žig »Biblioteka Dra. Ive Pilara Br. Ormar Registrirano / 19 ... «.²⁵ Ne može se sa sigurnošću reći je li taj žig stavljen u Akademijinoj knjižnici ili ga je stavio I. Pilar odnosno netko od članova njegove obitelji.²⁶ Pored toga, treba upozoriti da po-

se pretpostaviti da postoji još niz takvih slučajeva vezanih za Pilarovu ostavštinu, ali za ilustraciju ovdje navodim samo nekoliko pronađenih primjera.

¹⁸ Npr. usp. BATINIĆ, fra M. V., *Djelovanje franjevaca u Bosni za prvih šest vijekova*, II, III. Zagreb, 1883, 1887., FRIEDRICH F., *Studien über Gobineau. Kritik seiner Bedeutung f. Wissenschaft*. Leipzig 1906., LEVY M., *Die Sephardim in Bosnien. Ein Beitrag zur Geschichte der Juden auf der Balkanhalbinsel*. Sarajevo 1911., MARTIĆ fra G., *Zapamćenja 1829-1878*. Po kazivanju autorovu zabilježio J. Koharić. Zagreb 1906., OZVALD K., *Smernice novega življenja*. Izd. »M. S.« v Ljubljani 1918., i BRUNSWIK B., *Le Traité de Berlin annoté et commenté*. Paris 1878.

¹⁹ Posebice u knjizi — ŠARIĆ M., *Mladost A. Stračevića*. Osiek 1903. — na kojoj je na str. 90 napisan datum 15. V. 1941., te je u tekstu na str. 4 tintom kao komentar napisano: »Danas, 1934, ni to«.

²⁰ To je slučaj s knjigama: MENZEL V., *Die Entstehung des Lehnswesens*. Berlin 1890, i ŽUNKOVIĆ M., *Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt?* Kremsier 1908. Prva je nerazrezana od str. 25 pa do str. 90, a druga od str. 121 do 320.

²¹ Usp. MARTIĆ fra G., *Zapamćenja 1829-1878*. Po kazivanju autorovu zabilježio J. Koharić. Zagreb 1906. Također, usp. BRENTANO L., *Die byzantin. Volkswirtschaft*. Abdr. aus Schmollers Jahrbuch 41 Jgg. München u. Leipzig 1917, HORTEN M., *Religiöse Gedankenwelt der gebildeten Muslime im heut. Islam*. Halle a. S. 1916, HOENSBROECH P., *Der Ultramontanismus. Sein Wesen und seine Bekämpfung*. Berlin 1898, i VACHER DE LAPOUGE G., *L'Aryen, son rôle social*. Cours libre de science politique professé à l'univer. de Montpellier 1889-1890. Paris 1899.

²² U knjizi DVORNIKOVIĆ VL., *Wilhelm Wundt i njegovo značenje*. Filozofijska biblioteka br. 1. Zagreb 1920., stoji Dvornikovićeve posveta: »Dru Ivi Pilaru u štovanju pisac«, a na Hribarovo knjizi piše: »Gospodinu Dr. I. Pilaru, odvjentniku u znak veleštovanja A. Hribar«. Usp. HRIBAR A., *Nova politika*. Zagreb 1930.

²³ Usp. CHAMBERLAIN H. S., *Arische Weltanschauung*. Berlin.

²⁴ Nažalost, nisam uspio utvrditi tko je to napisao. Usp. prvi svezak knjige — PICHLER A., *Geschichte der kirchl. Trennung zw. Orient u. Occident bis zur jüngsten Gegenwart*. I, II. München 1864, 1865. Također, vidi i REIMER JOS. L., *Ein pangermanisches Deutschland. Versuch über die Konsequenzen der gegenwärt. wissenschaft. Rassenbestrebungen f. unsere polit. u. relig. Probleme*. Berlin und Leipzig 1905, CHLUMECKÝ L., *Österreich-Ungarn u. Italien. Das westbalkan. Problem u. Italiens Kampf um die Vorrherrschaft in der Adria*. Leipzig u. Wien 1907, 2. Aufl.

²⁵ Žig sam našao na knjigama: *Riječ mlade Hrvatske*. Hrv. daštvo i svemu narodu posvećuje Starčevićanska mladost. U Zagrebu 1911., ПЕЈО Ж., *Образовање воље*. Омладинска књ. I. Срем. Карловци 1904., SKERLIĆ J., *Današnji srpskohrvatski nacionalizam*. Rijeka 1913.

²⁶ Pogotovo je to interesantno glede knjige — ПЕЈО Ж., *Образовање воље*. Омладинска књ. I. Срем. Карловци 1904. — gdje je u rubrikama stoji: »Ormar II/2, Registrirano 8./III. 1914.« U tom slučaju je vjerojatno vlasnik stavio oznake, ali često su taj tip žiga rabile i knjižnice.

jedini naslovi navedeni u popisu prinova iz 1934. nisu u katalogu, pa se ni ne može utvrditi je li uopće postoje u fondu Knjižnice,²⁷ a neki za koje u popisu nije izričito navedeno da su bile Pilarove, imaju oznaku njegova vlasništva.²⁸ Zajedničko je svim knjigama koje su na popisu, i za koje sam ustanovio da pripadaju u Pilarovu ostavštinu, da su na jezicima (hrvatski, srpski, njemački i francuski) kojima se on služio.

Uvidom u arhivske dokumente koji se čuvaju u Arhivu HAZU te pregledom dostupne građe koja se tiče rada Knjižnice, utvrdio sam da, prema sadašnjim spoznajama, nije moguće u cjelosti ustanoviti što je sve bilo u Pilarovoj kućnoj knjižnici, jer dokumenata o tome nema. U vrijeme kad je Pilarova ostavština stigla u Akademiju službu bibliotekara i arhivara je obnašao dr. Stjepan Ivšić,²⁹ a pomoćni je bibliotekar bio Antun Šimčik. Oni su očekivali ostavštinu, ali po svemu sudeći nisu, kao ni Pilarova obitelj, napravili popis darovanih knjiga. U *Ljetopisu* za 1934/35. je Ivšić objavio samo kraći popis Pilarove donacije, a u izvještaju o stanju Knjižnice i Arhiva, koji je podnio na glavnoj skupštini u svibnju 1935., nije spomenuo ništa u svezi dara I. Pilara. Treba znati da je u tom razdoblju Akademijina knjižnica imala više od 80.000 knjiga,³⁰ a zbog nedostatka stručnog osoblja fond nije bio na primjeren način obrađen. Dokumenti koji se tiču poslovanja Knjižnice su oskudni, a inventarne knjige knjižnoga fonda se vode tek od 1936. godine. Građa do tog razdoblja je inventarizirana na razne načine, pa se po inventarnim knjigama ne može pregledno utvrditi što je sve ulazilo u Pilarovu ostavštinu. Skučeni prostor, nedostatak odgovarajuće čitaonice i pouzdanog knjižnog kataloga, te skromna novčana sredstva dodatno su otežavali djelovanje. Sve to je, po sudu pojedinih akademika, dovelo do situacije da je Knjižnica postala »više gomilom knjiga, a manje — knjižnicom«.³¹ Vjerojatno u tim poteškoćama treba tražiti odgovor na pitanje zašto darovana Pilarova ostavština nije tada bila sustavno obrađena.

²⁷ Tako u katalogu nema naslova: GEELZER H., *Byzantinische Kulturgeschichte*. Tübingen 1909, i MA-NOJLOVIĆ G., *Carigradski narod (demos) od 400 do 800 po Is. S osobitim obzirom na njegove vojne sile, elemente njegove i njegova ustavna prava u ovoj periodu*. Otisak iz Nast. Vj. XII. Zagreb 1904.

²⁸ Npr. usp. REIMER JOS. L., *Ein pangermanisches Deutschland. Versuch über die Konsequenzen der gegenwärt. wissenschaft. Rassenbestrebungen f. unsere polit. u. relig. Probleme*. Berlin und Leipzig. 1905. Na knjizi je na poledini korica napisano: »Iz Pilarove ostavštine 1934.«, a ima i naljepnicu — »Adolf Engel Papierhandlung & Buchbinderei D. Tuzla« — koja dodatno potvrđuje da je knjiga bila vlasništvo I. Pilara. Treba upozoriti da je u popisu iz 1934. izričito navedeno da je dr. I. Pilar poklonio drugu knjigu istoga autora — REIMER JOS., *Grundzüge deutscher Wiedergeburt*. 2. Aufl. Leipzig 1906.

²⁹ Stjepan Ivšić, hrv. jezikoslovac (1984.-1962.). Od 1918. je redoviti profesor na Katedri za slavensku filologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Bio je dekan Filozofskog fakulteta i rektor Zagrebačkog sveučilišta. Pravi član JAZU je postao 1929. U hrvatskom jezikoslovlju je upamćen kao jedan od vodećih slavista. Službu knjižničara u Akademiji je preuzeo od akademika Augusta Musića 1922., a službu arhivista od Vjekoslava Klaića 1923. godine. O S. Ivšiću usp. »Ivšić, Stjepan«, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 5., Zagreb 2003., 230-231 i »Novi članovi«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1925/26. i 1926/27., sv. 40(1927.), 128. Nakon Drugog svjetskog rata S. Ivšić više nije knjižničar u Akademiji, već se kao »Direktor Akademijine knjižnice« od 12. lipnja 1948. navodi dr. Josip Badalić. Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godine 1946-48., knj. 54(1949.), 14, 236.

³⁰ »Izvještaj bibliotekara i arhivara dra Stjepana Ivšića«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* za godinu 1934/35., sv. 48(1936.), 97.

³¹ [J. BADALIĆ], *n. dj.*, 210.

Nakon Drugog svjetskog rata, zahvaljujući zalaganju upravitelja dr. J. Badalića i potpori tadašnje uprave Akademije, Knjižnica je bila preuređena, te se na knjižničarskim poslovima počelo raditi stručnije i organiziranije. No, određeni broj publikacija koje su na razne načine i u raznim razdobljima pristigle u Akademijinu knjižnicu, nije još uopće evidentiran i nalazi se u neraspremljenim kutijama, pa ostaje nada da će se možda još nešto iz Pilarove donacije uspjeti pronaći i identificirati, kad se inventariziraju publikacije koje se zasad nalaze neobrađene u spremištu.³²

Zaključak

Dr. Ivo Pilar je svoju znanstvenu knjižnicu oporučno ostavio Hrvatskoj (tada Jugoslavenskoj) akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Koncem 1933. i početkom 1934. godine Akademija je riješila formalna pitanja oko preuzimanja knjižnice s članovima obitelji darovatelja. Tijekom 1934. je Pilarova kućna knjižnica s 415 svezaka stigla u Akademiju, ali zbog niza poteškoća (materijalnih, tehničkih i personalnih) nije bila na primjeren način obrađena. Tadašnji knjižničar dr. S. Ivšić je u *Ljetopisu JAZU* za 1934/35. godinu u izvještaju o darovima pristiglim tijekom 1934. izričito naveo samo 123 naslova publikacija koje je dr. I. Pilar oporučno poklonio Akademiji. Danas je, zbog nedostatka arhivske građe i drugih relevantnih podataka, nemoguće u cjelini rekonstruirati Pilarovu donaciju.

Ivica Zvonar:

The Fate of Dr. Ivo Pilar's Scholarly Library

In his last will and testament Dr. Ivo Pilar (1874-1933) decided to donate his scholarly library to the (then Yugoslav) Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb. During 1934, his home library with 415 titles arrived at the Academy. There is every indication that none of the following — the then librarian Dr. Stjepan Ivšić, his assistant Antun Šimčik or Pilar's family — listed the donated books. What is more — due to a series of difficulties (material, technical and personal) in the library — Pilar's book donation was not properly analysed. In the JAZU Yearbook 1934-35, the book donation report explicitly mentions only 123 titles that Dr. Pilar donated to the Academy. Having gained an insight into archive documents that are preserved in the Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts, having surveyed the books that belonged to Dr. Ivo Pilar, and having analysed the accessible material, I concluded that — according to the acquired knowledge — it was not possible to precisely establish what Pilar's private library comprised as documents regarding it were nonexistent.

³² Zahvaljujem mr. sc. Vedrani Juričić, upraviteljici Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, na pomoći oko istraživanja sudbine znanstvene knjižnice dr. I. Pilara.

GRAĐA